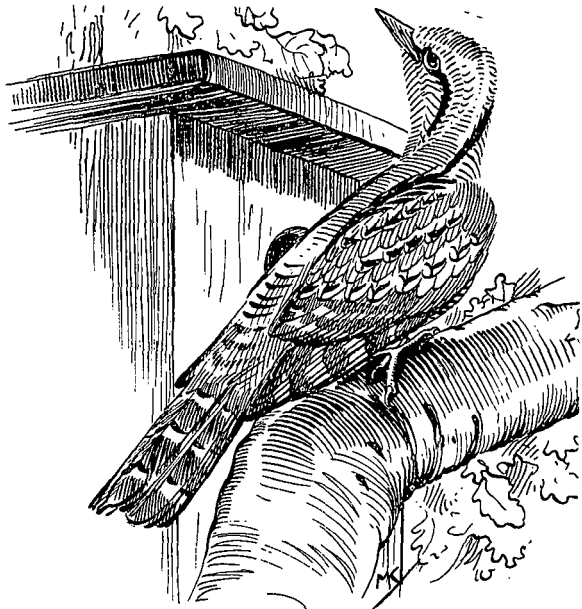

*Draaihals voor nestkast
(tekening M. J. C. Kolvoort)*

J. v. d. Klooster

De draaihalsen van Petrea

Het langgoed Petrea is een afgesloten bosterrein nabij Wapenveld en is vooral bekend geworden door de draaihalsen.

In 1966 broedden er vijftien paartjes, hun felle geluiden waren overal te horen. Als spechten klommen ze tegen schors en tak. Wild hipten ze tussen de naalden. Bij regenachtig weer waren ze erg stil, bij zonnig weer daarentegen druk. Ze zaten dan achter elkaar aan en beten elkaar in de staarten.

Interessant was het te zien hoe het mannetje zijn wijfje het hof maakte. Ze slingerden hun vleugels over elkaar heen, klepperden met hun snavels, krasten met hun nagels en floten merkwaardig.

Eekhoorns vielen ze graag aan. Het gefluit, waarmee ze alarm maakten was zo hard, dat het in de verte weerkaatste.

Ze vochten ook graag met groene spechten. Het ravotten was een spel van haat en nijd. Meestal wonnen de spechten het. Roffelend maakten deze hun overwinning dan over het gehele terrein bekend.

In de zomer joegen de draaihalsen op insecten. Flitsend doken ze naar grove dennen, waar ze hun spijs verorberden.

Zwaluwen konden ze niet dulden, die joegen ze met een vreemd gesis weg.

In de herfst vertrokken ze naar andere oorden om daar op het voorjaar te wachten.

J. Kleinhout

De Dennespanner

De Dennespanner (*Bupalus piniarius* L.) is in ons land een algemene vlinder in streken waar dennenbossen voorkomen. De rupsen verpoppen in de herfst onder mos of strooisel op de bosbodem en het volgend jaar komen de vlinders tevoorschijn. Ze vliegen in mei en juni. De vlinders komen in de vroege morgen uit en hangend aan grotere of kleinere voorwerpen, die boven de bodem uitsteken, zoals grashalmen, takken of ook boomstammen, pompen ze hun vleugels uit en laten deze hard worden.

In deze tijd lopen ze veel gevaar door roofvijanden, zoals bodemspinnen of mezen, gegrepen te worden. Tegen roofvijanden, die hun prooi op het gezicht zoeken, zijn ze in deze periode echter goed beschermd. De onderzijde van hun vleugels heeft namelijk het 'rommelige' uiterlijk van de bodem, vooral wanneer deze door de zon beschenen wordt. Maar alleen in hun bodemtijd

zijn de vlinders door hun schutkleur goed beschermd. Als zij daarna naar de kronen van de dennebomen vliegen is dat veel minder het geval. Hieruit mogen we afleiden, dat ze in de periode, die ze op de bodem verblijven, het meeste gevaar lopen.

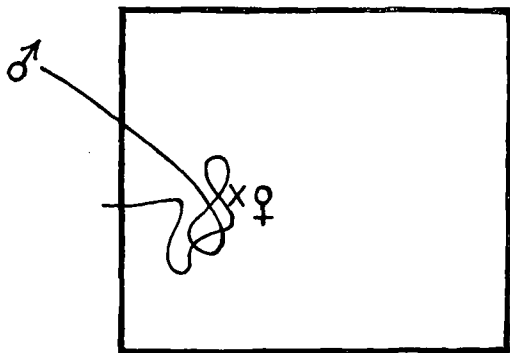
Er zijn andere vlinders, die opvallend gekleurd zijn, en zich zo opvallend gedragen, dat zij een wezenlijk bestanddeel van het landschap vormen. Zij zijn op andere wijze beschermd; meestal zijn het soorten die afschuwelijk ruiken of smaken, of andere die sterk op zulke soorten lijken (mimicry) en daarom door roofvijanden worden gemeden. Zulke soorten vindt men voornamelijk in de tropen. In onze streken zijn de Bonte bessevlinder (*Abraxas grossulariata*), de St. Jansvlindertjes (*Zygaena*) en het St. Jacobsvlindertje (*Hypocrita jacobaeae*) er goede, zij het in vergelijking met de tropische soorten

bescheiden, voorbeelden van.

Wanneer de vleugels goed hard zijn geworden verlaten de Dennespanners de bodem. Ze ontlasten zich van het geelwitte, melkachtige meconium en vliegen omhoog naar de kronen van de dennen, waar ze de rest van hun bestaan grotendeels doorbrengen. Naar de bodem keren zij over het algemeen niet meer terug, dagenlange controle bracht dit aan het licht. Alleen bij slagregens wordt een uitzondering gemaakt. Dan kunnen we wel eens een vlinder van de bodem opstoten. Het eigenlijke milieu van de vlinders wordt dus blijkbaar gevormd door de kronen van de dennebomen. Alleen voor de paring komen de mannetjes nog naar beneden. Er werden een aantal houten ramen, bespannen met linnen, op de bodem gelegd. Hieronder

kwamen de vlinders uit. Herhaalde malen werd dan waargenomen dat een mannetje kwam aanvliegen en op een bepaalde plaats boven het doek bleef rondcirkelen. Wanneer het raam werd opgelicht bleek dan dat aan de onderzijde een wijfjesvlinder zat met uitgepompte vleugels. Het mannetje kwam dus uit zijn eigenlijke milieu om het wijfje, dat hij niet zien kon, op te zoeken. We mogen dus aannemen, dat het mannetje het wijfje op de reuk van een behoorlijke afstand vindt. De wilde baltsvlucht, die de mannetjes zigzaggend door de kronen uitvoeren, is er dus waarschijnlijk op gericht, een geurspoor van een wijfje te vinden. Ongetwijfeld wordt hun dit mogelijk gemaakt doordat hun sprietten - die bij de insecten de voornaamste reukorganen vormen - breed geveerd zijn (bij de wijfjes praktisch draadvormig), waardoor het reukoppervlak aanzienlijk is vergroot. De sterke seksuele dimorfie, het mannetje van boven zwartbruin met wit, dat bij sommige vormen min of meer geel kan zijn, het wijfje over het algemeen bijna eenkleurig roodbruin, speelt naar het lijkt bij de paarvorming geen rol van betekenis.

Er zijn nog tal van andere vlindersoorten, waar bij het stilzittende wijfje door het mannetje wordt opgezocht. Bij sommige van deze soorten is het wijfje door een sterke reductie of volkomen ontbreken van de vleugels niet eens tot vliegen in staat. Daarvan zijn in ons land de Witvlakvlinder (*Orgyia antiqua*) en de Kleine wintervlinder (*Operophtera brumata*) heel algemene voorbeelden.

Boekbespreking

SCHIERBOEK 2.

Uitg.: Ned. Jeugdbond voor Natuurstudie. f 2,50.

Dit is een bundel verslagen van het zomerkamp op Schiermonnikoog in 1965 waarin interessante gegevens staan vermeld betreffende onderzoeken naar het gedrag van diverse steltlopers en meeuwen in verband met de getijden en de prooidieren.

Deze uitgave is in gestencilde vorm (106 pag.) voorzien van diverse tekeningen en tabellen verkrijgbaar door storting van f 2,50 op gironummer 445595 van de Algemeen Penningmeester N.J.N.-Vogelwerkgroep te Amsterdam.

AYTHYA - TJIFTJAF no. 3.

Uitg. Ned Jeugdbond voor Natuurstudie. f 1,50.

Dit 54 bladzijden tellende (gestencilde) en van schetsen en tabellen voorziene nummer is tot stand gekomen door samenwerking van de vogelwerkgroepen van CJN en NJN. Het bevat resultaten van de waarnemingen tijdens drie winterkampen, gehouden in het Hollandsdiep-Haringvlietgebied, onder auspiciën van de afdeling Ornithologie van het RIVON te Zeist. Behalve interessante ganzenwaarnemingen worden ook tellingen besproken van eenden en steltlopers in dit gebied. Verkrijgbaar door betaling van f 1,50 op gironummer 445595 van de Algemeen Penningmeester N.J.N.-Vogelwerkgroep te Amsterdam.

J. Steenman